

GELİŞİM TARAMA ENVANTERİ İLE İLGİLİ GEÇERLİK ÇALIŞMALARI

Doç. Dr. Neşe Erol
Ankara Üniv. Tıp Fak. Çocuk Psikiyatri Bilim Dalı
Dr. Nilhan Sezgin
Bilkent Üniv. Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi
Prof. Dr. Işık Savaşır
Hacettepe Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri Ana Bilim Dalı

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, "Gelişim Tarama Envanterinin" sağlıklı bebek ve çocukları, gelişimsel gecikmesi ve geriliği olan risk altındaki bebek ve çocuklardan ayırtetmedeki uygunluğunu saptamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere envanter, alt SED örneklemine, prematüre bebek grubuna, kurumda yetişen çocuklara ve zihinsel özürlü çocukların ailelerine ya da bakıcılarına uygulanarak sonuçlar yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre karşılaştırılmıştır. Envanterle ilgili analizler sonucunda, kültürümüze özgü geliştirilen Gelişim Tarama Envanterinin benzer demografik özellikler gösteren bağımsız bir örnekleme uygulandığında benzer sonuçlar elde edilmesi, envanterin geçerliliği ile ilgili önemli bir bulgudur. Ayrıca gelişimsel gecikme gösterebileceği beklenen ve risk altında olduğu düşünülen prematüre bebekler, zihinsel özürlü çocuklar ve kurumda yetişen çocuklarla evde yetişen çocuk gruplarının karşılaştırılması da envanterin farklılıkları ve gecikmeleri belirleyebileceğini göstermiştir. Çalışmada en düşük ortalama puanı alan grup zihinsel özürlü çocuklardır. Kurumda yetişen çocukların ortalama puanları zihinsel özürlü çocuklardan daha yüksek bulunmuştur. Prematüre grupta ise puanlar daha fazla değişiklik göstermiştir. Bazı bebeklerin gelişimsel gecikme göstermelerine karşın, bazılarının olumsuzluktan etkilenmedikleri saptanmıştır. Denver Gelişim Tarama Envanteri kriter olarak kullanıldığında, her iki ölçüm aracı arasındaki ilişkinin yüksek bulunması, iki testin birbiriyle yüksek düzeyde uyumlu olduklarını göstermiştir. Araştırma sonuçları "Gelişim Tarama Envanterinin" 0-6 yaş çocukları için güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğunu ortaya koymuştur.

ABSTRACT

The aim of this study was to determine the va-

lidity of "Child Development Screening Inventory". The Inventory was administered to four different groups. The first group was 145 children from low SES families. The second group consisted of 40 premature babies. The third group was composed of 68 institutionalized children. 25 children who previously were identified as mentally retarded comprised the fourth group.

The groups were compared in terms of total scores obtained from the Inventory. The results were in accordance with our expectations, i.e. the highest scores were obtained by the homeraised children, followed by the institutionalized children and the mentally retarded group. The latter group received the lowest scores on the Inventory. Compared to normal babies, the premature babies showed more variability.

Denver Developmental Screening Inventory was also administered to determine the criterion related validity. Hit rates in percentages were computed. Very high hit rates were obtained for "normal" "premature" and "mentally retarded" groups.

In conclusion, the results of this study provides strong support to our expectations that the Child Development Screening Inventory is a useful and valid measure of child development.

GİRİŞ

Erken bebeklik ve çocukluk döneminde gelişimsel gecikme ve sorunların tanınması, gelişimin izlenmesi ve risk altındaki çocukların belirlenip gerekli önlemlerin alınması günümüzde önem kazanmıştır. Bu tür bilgilerin elde edilmesi için güvenilir ve geçerliliği olan gelişimsel tarama araçlarına gereksinim duyulmaktadır.

Ülkemizde erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesiyle ilgili Bayley Bebekler için

Zihinsel ve Devimsel Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışması (Özelli, 1978) ve Denver Gelişimsel Tarama Testinin (Yalaz ve Epir, 1982) bir kent örneğindeki standardizasyonu olmak üzere iki çalışma vardır. Ayrıca yazarlar tarafından 0-6 yaş çocukları için ülkemize özgü bir Gelişim Tarama Envanteri geliştirilmiştir (Savaşır, Sezgin, Erol, 1992). Çalışmada batıda geliştirilmiş, o kültüre özgü maddelerin bulunduğu bir tarama ölçeğinin doğrudan Türkçe'ye çevrilmesi, uyarlanması ve standardizasyonu yerine kültürümüze özgü yeni bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Annelere sorularak "Evet, Hayır, Bilmiyorum" şeklinde yanıtlanan 154 maddelik bu envanter, çocukların şu andaki gelişimini ve becerilerini değerlendirmektedir. Sorular gelişimin farklı ancak birbiriyle ilişkili alanlarını (Dil-Bilişsel, İnce Motor, Kaba Motor, Sosyal Beceri- Özbakım gibi) temsil edecek biçimde düzenlenmiştir.

Gelişim Tarama Envanterinin geliştirilmesinde çeşitli ön çalışmalar yapılmıştır. Halen alanda kullanılan çok sayıda gelişim ölçeği Türkçe'ye çevrilmiş, kültürümüze özgü yeni maddelerin yazılması için annelerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Maddelerin annelere sorulması ya da çocuğa uygulanıp, çocuğun gözlenmesi arasında fark olup olmadığı da araştırılmıştır (Savaşır, Sezgin, Erol, 1992).

Ön çalışmalar sonucunda geliştirilmiş olan 168 maddelik envanter 860 anneye uygulanmıştır. Veriler çeşitli değişkenler açısından analiz edilmiş ve beklendiği gibi yaş grupları arasında belirgin farklılıklar olduğu görülmüştür. Cinsiyet farklılıkları gözlenmezken, özellikle 3 yaş sonrasında sosyo-ekonomik düzey farklılıkları dikkati çekmiştir. Test-tekrar test ve iç güvenirlik kat sayıları (Cronbach alpha) envanterin güvenirliğinin yüksek olduğunu göstermiştir.

Yapılan madde analizi sonucunda yaş arttıkça başarı oranında artma görülmeyen maddeler çıkarılmış ve envantere 154 maddelik son şekli verilmiştir (Sezgin, Erol ve Savaşır, 1993).

Bu çalışma, ülkemiz için yeni geliştirilmiş olan envanterin normal bebek ve çocuklarla risk altındaki bebek ve çocukları birbirinden ayırtma gücünü saptamak amacıyla planlanmıştır.

Geçerlik çalışmasıyla ilgili amaçlar şöyle özetlenebilir:

1- Ana çalışmadaki örneklem özelliklerini taşıyan farklı bir örneklem grubuna envanter uygulandığında benzer sonuçlar elde edilmesi beklenmektedir. Her iki örnekte, yaş gruplarının ortalama ve standart sapmalarının benzerlik gösterip göstermediğini incelemek çalışmanın ilk amacıdır.

2- Araştırmanın bir diğer amacı, envanterin farklı gelişim düzeylerinde olan çocuk gruplarını ayırtedebilme gücünü incelemektir. Başka bir deyişle, Gelişim Tarama Envanterinin, gelişimsel düzensizlik ve gecikme gösterme açısından risk altında olduğu düşünülen premature bebekleri, zihinsel özürli çocukları, farklı yaşantı ve uyarılma düzeylerine sahip olan kurumda yetişen çocukları ayırtması beklenmektedir.

3- Çalışmanın son amacı ise, Denver Gelişim Tarama Envanteri kriter olarak kullanıldığında her iki ölçüm aracı arasındaki uygunluğu incelemektir.

YÖNTEM

Örneklem:

Çalışma, toplam 278 kişiyi kapsayan 4 örneklem grubundan oluşmuştur.

1- Alt SED Örneklemi: Ana çalışmada kullanılan gecekondu bölgesinden seçilen, 0-6 yaşları arasında çocuğu olan (73 erkek, 72 kız) 145 anne salt SED örneğini oluşturmuştur. Bu örnekte her yaş düzeyine düşen anne oranı ile ilk çalışmadaki oranların benzerlik göstermesine çalışılmıştır.

2- Premature Bebek Örneklem Grubu : Bu grup Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yeni Doğan Yoğun Bakım Ünitesinde Kasım 1991 ve Haziran 1992 tarihleri arasında yatarak ya da ayakta tedavi gören 40 bebek (17 kız, 23 erkek) ile anne ve babasından oluşmuştur. Bebekler arasında 3 ikiz doğum, 1 üçüz doğum vardır. Bebeklerin %32'si 0-3 aylık, %20'si 4-6 aylık, %35'i 7-12 aylık ve %10'u 13-18 aylıktır. Bebeklerin kronolojik yaşları yerine, düzeltilmiş yaşları kullanılmıştır. Doğum ağırlıkları 800 gr. ile 3100 gr. arasında değişmektedir. Doğum ağırlık

ortalamaları 1930 gr. dir.

3- Saray Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Örnekleme:

Saray Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde bakım gören 21 kız, 47 erkek olmak üzere toplam 68 çocuk ve bakıcısı örnekleme oluşturmuştur. Çocukların yaşları 7-70 aylar arasında dağılmaktadır, ancak çoğunluğu (%85) 3-6 yaşları arasındadır. Fiziksel ya da zihinsel özürü olan çocuklar (işitme, görme, ortopedik özür ve serebral palsi gibi) örnekleme dışı bırakılmıştır. Hastalık nedeniyle revirde tedavi gören ya da hastanede tedavi altına alınan çocuklarla da ilişki kurulamamıştır.

4- Gelişimsel Gerilik Gösteren Örnekleme Grubu : Ankara ili içerisinde zihinsel özürü çocuklara eğitim veren tüm kuruluşlar araştırılmış ve kurumlara devam eden 0-6 yaş arasındaki çocuklar belirlenmiştir. Bu yaş diliminde, eğitim kuruluşlarına devam eden sadece 9 zihinsel özürü çocuk bulunmuş ve örnekleme alınmıştır. Ayrıca Saray Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi bünyesinde bulunan 360 kapasiteli zihinsel ve spastik özürü çocuklar üniteleri ile ayrı ayrı ilişki kurulmuştur. Bu ünitelerde koruma ve bakım altında bulunan 0-6 yaş arasında olan 16 çocuk ve bakıcıları çalışmaya alınmıştır. Böylece toplam 25 çocuktan oluşan ve gelişimsel gerilik gösteren 9 çocuk ve annesi ile 16 çocuk ve bakıcısı örnekleme oluşturmuştur. Çocukların yaşları 3 ile 6 yaş arasındadır.

Araçlar:

Araştırmada Çocuk Gelişim Tarama Envanteri, Aile Anketi ve Denver Gelişimsel Tarama Testi olmak üzere üç ayrı ölçek kullanılmıştır.

Çocuk Gelişim Tarama Envanteri:

Çeşitli yaş gruplarına göre düzenlenen ve aneler tarafından cevaplandırılan bu envanter 154 maddeden oluşmuştur. Sorular gelişimin değişik alanlarını Bilişsel-Dil (B-D), İnce Motor (I-M), Kaba

Motor (K-M), Sosyal Beceri (S-B), Özbakım (Ö-B) temsil edecek şekilde düzenlenmiş ve yazarlar tarafından geliştirilmiştir (Savaşır, Sezgin, Erol, 1992). Envanter alt SED grubunda 86 anneye 6-10 gün arayla 2 kez uygulanmış ve her iki uygulama arasındaki Pearson momentler çarpım korelasyonu 3 farklı yaş grubu için (0-12, 13-48 ve 49-72 aylar) çok yüksek bulunmuştur (sırasıyla $r=.99$, $r=.98$, $r=.88$). Ayrıca envanterin ve alt ölçeklerin iç tutarlılığı 3 yaş grubunda (0-12, 13-44 ve 45-72 aylar) Cronbach alpha katsayıları hesaplanarak incelenmiştir. İlk 2 yaş grubunda (0-1 ve 1-3.5 yaş) iç tutarlığın yüksek olduğu saptanmıştır. Envanterin üst yaş grubunda (3.5-6 yaşlar) ise toplam puan ile maddeler ve B-D ve I-M ölçeklerinin Cronbach Alpha katsayıları yüksek, K-M ve SB-OB alt ölçekleri ile olan katsayılar ise düşüktür. Bu alt alanlardaki gelişim bu yaş grubunda tavana erişmekte ve denekler arasında fark gözlenmemektedir (Sezgin, Erol, Savaşır, 1993).

Aile Anketi:

Bu anket iki ana bölümden oluşmuş ve yine yazarlar tarafından geliştirilmiştir. Birinci bölüm çocukla ilgili temel demografik bilgileri içermekte, ikinci bölüm ise ev halkı ve anne baba ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Kurumda yetişen çocuklara aile anketi uygulanamamıştır.

Denver Gelişimsel Tarama Testi:

Türk kültürüne uyarlanmış ve doğumdan altıncı yaşa kadar olan çocuklar için geliştirilmiş bir tarama testidir (Yalaz & Epir, 1982). 0-6 yaş çocuklarının yapabilmeleri olası olan 105 maddeden oluşmuştur. Bu maddeler "Kişisel-Sosyal", "İnce Devinsel-Uyumsal", "Dil ve Kaba Devinsel" gibi 4 bölümde yer almıştır. Bu teste puanlama olmakla birlikte çocuklar gelişimsel açıdan normal, şüpheli ve anormal olarak sınıflandırılabilirler.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Alt SED Örnekleminin Ana Çalışmadaki Alt SED Grubuyla Karşılaştırılması :

Her iki grupta her bir yaş düzeyi için benzer puanlar beklenmektedir. Bu nedenle iki grup arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere toplam

(1) Başbakanlık Sağlık Hizmetleri ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olan bu kuruluş 1988 Haziran ayında Ankara'da kurulmuş ve Aralık 1988'den itibaren çocuk kabulüne başlamıştır. Esenboğa 16. km 434 dönüm arazi üzerine kurulan merkezin 2200 metre kare kapalı alanı bulunmaktadır. 1600 kapasiteli ve 12 üniteden oluşan 0-6 yaş çocuk yuvasında halen 115 çocuk koruma ve bakım altındadır.

puanlar iki örneklem grubu, 10 yaş grubu (0-3, 4-6, 7-12, 13-18, 19-24, 25-30, 31-36, 37-48, 49-60, 61+ aylar) ve cinsiyet değişkenlerine göre analiz edilmiştir. 2x2x10 ANOVA sonuçları yaş değişkeninin anlamlı olduğunu ($F_{9,670} = 1622 P < .001$) ancak grup ($f_{1,670} = .80 P > .05$) ve cinsiyet ($F_{1,670} = .36 p > .05$) değişkenlerinin anlamlı olmadığını göstermiştir. İki grubun her yaş düzeyinde ortalama ve standart sapmalarının incelenmesi sonucu (Bkz. Tablo 1) puanların çok benzer olduğu görülmüştür. Ayrıca her bir yaş düzeyi için uygulanan 2x2 (GrupxCinsiyet) varyans analizi sonuçlarına göre anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Gelişim Tarama Envanterinin benzer demografik özellikler gösteren bağımsız bir örnekleme uygulandığında benzer sonuçların elde edilmesi envanterin geçerliliği ile ilgili önemli bir bulgudur.

Tablo 1
İki Farklı Örneklemde 10 yaş Grubuna Göre Ortalama ve Standart Sapmalar.

Yaş grupları (aylara göre)	Ana Örneklem		Geçerlik Örnelemi	
	Alt SED X	Alt SED SD	X	SD
0-3	10.93	6.05	12.00	4.28
4-6	29.52	10.02	30.46	9.74
7-12	54.22	12.00	54.24	11.10
13-18	84.61	12.25	80.50	11.75
19-24	104.03	12.57	97.30	13.70
25-30	111.70	11.19	117.71	8.59
31-36	124.87	8.45	123.00	10.19
37-48	132.02	8.45	131.66	5.40
49-60	139.62	5.31	139.22	4.21
61+	143.00	6.2	143.00	3.59

Evde Yetişen ve Kurumda Yetişen Çocukların Karşılaştırılması:

İki grubun karşılaştırılması yalnızca 31-36, 37-48, 49-60 ve 61+ aylık yaş grupları için yapılabilmektedir. Her iki grup için toplam puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2'de izlendiği gibi tüm yaş düzeylerinde kurum çocuklarının toplam puanları evde yetişen çocuklarına oranla daha düşüktür. Her yaş düzeyi için uygulanan tek yönlü ANOVA sonucu 37-48 aylık yaş grubunda anlamlı farklılık olduğunu göstermiştir. ($F_{2,48} = 45.9 P < 0.001$). 31-36 aylık yaş grubunda ise farklılık anlamlılık düzeyine yaklaşmaktadır. ($F_{1,17} = 3.2 P < .80$). Her iki yaş grubunda evde yetişen çocukların puanları, kurumda yetişenlere göre daha yüksektir. 4-6 yaş grubunda ise anlamlı fark bulunmamıştır. Ancak evde yetişen çocukların puan ortalaması kurumda yetişenlerden daha yüksektir. İki grup arasında anlamlı farkın bulunmaması örneklem sayısının küçük olmasına bağlanabilir.

Tablo 2
Evde Yetişen ve Kurumda Yetişen Çocukların Puanlarının 4 Ayrı Yaş Grubuna Göre Ortalama ve Standart Sapmaları

Yaş Grupları	Evde Yetişen Çocuklar			Kurumda Yetişen Çocuklar		
	X	SD	N	X	SD	N
31-36	123.00	10.18	11	111.37	17.88	8
37-48	131.66	5.40	18	117.55	12.68	29
46-60	139.22	4.21	18	135.85	8.76	14
61+	143.00	3.58	8	142.62	2.13	8

Alt SED Bebeklerin Prematüre Bebeklerle Karşılaştırılması:

Her iki grup arasındaki karşılaştırmalar yalnızca 0-3, 4-7, 8-12 ve 13-18 ayların oluşturduğu yaş gruplarında yapılabilmektedir. Alt SED ve prematüre bebekler arasında annelerin hamileliğine ve doğuma ilişkin belirli farklılıklar gözlenmiştir. Alt SED annelerin %90'ı normal doğum öyküsü bildirirken, prematüre bebeklerin annelerin sadece %49'u normal doğum öyküsü vermişlerdir. Prematüre bebeklerin %30'u sezaryenle dünyaya gelmiş ve %21'inde ters doğum öyküsü bildirmiştir. Prematüre ve alt SED örnekleme bebeklerin bulguları sırasıyla şöyle özetlenebilir: Doğum ardından ağlama prematüre bebeklerde %79, alt SED bebeklerde %89; normal renkte doğum prematüre bebeklerde %63, alt SED bebeklerde %75; kan değişimi prematüre bebekler-

de %18, alt SED bebeklerde %3; ağır sarılık öyküsü prematüre bebeklerde %81, alt SED bebeklerde ise %12'dir.

Her iki gruptan elde edilen toplam puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 3'de gösterilmiştir. İlk üç yaş grubunda (0-3, 4-7, 8-12) prematüre ve normal bebekler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. 13-18 aylardaki fark ise istatistiksel olarak anlamlıdır. Prematüre bebekler normal bebeklerden daha düşük puanlar elde etmişlerdir. Tablo 3'de izlendiği gibi prematüre bebeklerin standart sapmaları daha yüksektir. Bu bulgu prematüre bebeklerin puanlarının daha fazla değişkenlik gösterdiğine işaret etmektedir. Bu ise bazı prematüre bebeklerin gelişimsel gecikme göstermemelerine karşın, bazılarının olumsuz etkilendiklerine ilişkin bilimiz ile uyumludur.

Tablo 3
Alt SED ve Prematüre Bebeklerin Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları.

Yaş Grupları (aylara göre)	Alt SED Bebekleri			Prematüre Bebekler		
	X	SD	N	X	SD	N
0-3	12.00	4.28	12	10.00	4.28	13
4-7	30.46	9.74	13	34.62	13.00	8
48-12	53.87	11.91	23	59.85	16.19	14
13-18	80.50	11.75	18	68.50	12.15	4

Alt SED, Kurumda Yetişen ve Zihinsel Özürlü Çocukların Karşılaştırılması:

Bu üç grup, 37-48, 49-60 ve 61-72 aylardaki yaş gruplarında karşılaştırılabilmiştir. Üç grubun ortalama ve standart sapmaları Tablo 4'de gösterilmiştir. Her yaş grubu için tek yönlü ANOVA sonuçları anlamlı grup etkileri göstermiştir (37 - 48 aylar: $F_{2,48} = 45.95 P < .001$; 49-60 aylar: $F_{2,42} = 32.36 P < .001$; 61-72 aylar: $F_{2,21} = 8.44 P < .002$). Beklendiği gibi zihinsel özürlü çocuklar en düşük ortalamalara sahiptirler. Kurumda yetişen çocukların ortalama puanları zihinsel özürlü çocuklardan daha yüksek, ancak evde yetişen çocukların puanlarından daha düşük bulunmuştur. Bu sonuçlar da beklentilerimiz doğrultusundadır.

Tablo 4
Alt SED, Kurumda Yetişen ve Zihinsel Özürlü Çocukların Toplam Ortalama Puanlarına Göre Karşılaştırılması

Yaş Grupları	Alt SED	Kurumda Yetişen Çocuklar	Zihinsel Özürlü Çocuklar
37-48	131.66	117.55	76.75
49-60	139.22	135.85	110.07
61-72	143.00	112.75	96.00

Gelişim Envanterinin Kriter Geçerliliği:

Denver Gelişimsel Tarama Testi 278 çocuktan 234'üne uygulanmış, dolayısıyla kriterle ilişkin geçerlik 234 olgu üzerinden yapılmıştır. Çocuklar bu test kullanılarak "normal", "şüpheli" ve "gelişimsel gecikmeli" biçiminde sınıflandırılmışlardır. Çalışmada kullanılan Gelişim Tarama Envanterinde değerlendirme, puan dağılımlarına göre yapılmaktadır. Bu nedenle tarama envanterinden elde edilen puanlar Denver Tarama Testindeki üçlü sınıflama şekline dönüştürülmüştür. "Şüpheli" ve "gelişimsel gecikme" kategorilerini oluşturmak amacıyla iki kesim noktası belirlenmiştir. Ortalamadan 1 ve 1.5 standart sapma arasında düşük puan alanlar "şüpheli"; ortalamadan 1.5 standart sapma altında puan alanlar ise "gelişimsel gecikmeli" grup olarak sınıflandırılmıştır.

İlk olarak iki testin birlikte "normal", "şüpheli" ve "gelişimsel gecikmeli" sınıflara ayırdığı çocukların her 4 gruptaki (alt SED, prematüre bebekler, zihinsel özürlülür ve kurumda yetişen örneklerde) yüzdeleri hesaplanmıştır. Alt SED grubu için (N=141) uyum yüzdesi (hit rate) .92 olarak bulunmuştur. Diğer bir deyişle grubun yalnızca .08'i yanlış sınıflanmıştır. Yanlış sınıflanmış çocukların çoğu "şüpheli" kategorisindedir (Bkz. Tablo 5). Bu sonuçlar, iki testin birbiriyle yüksek düzeyde uyumlu olduklarını ve hedef grubumuzda gelişim envanterinin kriterle ilişkili geçerliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Prematüre grup için iki testin uyum yüzdesi .96 olarak alt SED grubundaki uyuma göre daha yüksek bulunmuştur. 25 bebekten yalnız 1 tanesi Çocuk Gelişim Tarama Envanteri ile "şüpheli"

grupta sınıflanmışken, Denver Gelişim Testi tarafından "gelişimsel gecikmeli" olarak tanımlanmıştır (Bkz. Tablo 6).

Tablo 5

Alt SED için (N:141) Denver Gelişimsel Tarama Testi ve Gelişim Tarama Envanterinde Normal, Şüpheli ve Gelişimsel Gecikmeli Kategorilerinin Sıklık Dağılımları.

Gelişim Tarama Envanteri	Denver Gelişimsel Tarama Testi		
	Normal	Şüpheli	Gelişimsel Gecikmeli
Normal	128	1	-
Şüpheli	6	1	-
Gelişimsel Gecikmeli	4	-	1

Tablo 6

Prematüre Grup İçin (N: 25) Denver Gelişimsel Tarama Testi ve Gelişim Tarama Envanterinde Normal, Şüpheli ve Gelişimsel Gecikmeli Kategorilerin Sıklık Dağılımları

Gelişim Tarama Envanteri	Denver Gelişimsel Tarama Testi		
	Normal	Şüpheli	Gelişimsel Gecikmeli
Normal	22	-	-
Şüpheli	-	-	1
Gelişimsel Gecikmeli	-	-	2

Zihinsel özürü grup için uyum yüzdesi .90 olarak bulunmuştur. Her iki test tarafından da "normal" olarak sınıflanan çocuk yoktur. Her iki test 20 çocuktan 18'ini "gelişimsel gecikmeli" olarak sınıflamıştır. Yalnız iki çocuk yanlış sınıflanmıştır. Her iki çocuk da "şüpheli" kategorisindedir (Bkz. Tablo 7).

Kurumda yetişen çocuklarda, diğer üç grupta gözlenen yüksek uyum yüzdesi .58'e düşmüştür (Tablo 8). Bu durumun çocukların bakıcılarından güvenilir bilgi edinmeye ilişkin güçlüklerle bağlı olabileceği düşünülmektedir. Kurumda Gelişim Tarama Envanteri uygulanırken bazı bakıcıların çocukları çok iyi tanıdığı ve sorulara yeterli yanıt verebildikleri, ancak bazılarının baktıkları çocuklara

ilişkin bilgileri anımsamakta büyük güçlük çektikleri gözlenmiştir. Dolayısıyla Gelişim Tarama Envanterinin kurumlarda yetişen çocukların gelişimini değerlendirmede kullanılmasında dikkatli olunmasında yarar vardır.

Tablo 7

Gelişimsel Gecikme Gösteren Grup İçin (N:20) Denver Gelişimsel Tarama Testi ve Gelişim Tarama Envanterinde Normal, Şüpheli ve Gelişimsel Gecikmeli Kategorilerinin Sıklık Dağılımları.

Gelişim Tarama Envanteri	Denver Gelişimsel Tarama Testi		
	Normal	Şüpheli	Gelişimsel Gecikmeli
Normal	-	-	-
Şüpheli	-	-	1
Gelişimsel Gecikmeli	-	1	18

Tablo 8

Kurumda Yetişen ve Zihinsel Özürü Grup İçin (N:48) Denver Gelişim Tarama Testi ve Gelişim Tarama Envanterinde Normal, Şüpheli ve Gelişimsel Gecikmeli Kategorilerinin Sıklık Dağılımları.

Gelişim Tarama Envanteri	Denver Gelişimsel Tarama Testi		
	Normal	Şüpheli	Gelişimsel Gecikmeli
Normal	20	3	4
Şüpheli	2	-	1
Gelişimsel Gecikmeli	7	2	8

SONUÇLAR

Araştırma sonucunda kültürümüz için geliştirilen Gelişim Tarama Envanterinin benzer demografik özellikler gösteren bağımsız bir örnekleme uygulandığında benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu ise envanterin geçerliği ile ilgili önemli bir bulgudur. Ayrıca gelişimsel gecikme göstermesi beklenen ve risk altında olduğu düşünülen prematüre bebekler, zihinsel özürü çocuklar ve kurumda yetişen çocuklarla evde yetişen çocuk gruplarının karşılaştırılması da envanterin farklılıkları ve gecikmeleri belirle-

yebileceğini göstermiştir. Çalışmada, zihinsel özür-
lü çocuklar en düşük ortalama puanı elde etmişler-
dir. Kurumda yetişen çocukların ortalama puanları
zihinsel özür-
lü çocuklardan daha yüksek, ancak
evde yetişen çocukların ortalama puanlarından da-
ha düşük bulunmuştur. Prematüre grupta ise daha
fazla değişkenlik görülmüş, bazı bebeklerin geli-
şimsel gecikme göstermelerine karşın bazılarının
olumsuzluktan etkilenmedikleri saptanmıştır.

Denver Gelişim Tarama Envanteri kriter ola-
rak kullanıldığında her iki ölçüm aracı arasındaki
ilişinin yüksek bulunması iki testin birbiriyle yük-
sek düzeyde uyumlu olduklarını da göstermiştir.

Envanter annelere uygulanmak üzere gelişti-
rilmiştir, ancak prematüre grupta anne ve babalar
birlikte görülmüş ve bilgi alınmıştır. Özellikle risk al-
tındaki çocuklarda her iki kaynaktan bilgi almak da-
ha sağlıklı sonuçlar vermektedir. Anne baba birbir-
leri ile konuşmakta, tartışmakta ve ortak bir sonuca
daha sağlıklı biçimde varmaktadır. Kurumda yeti-
şen çocukların bakıcılarının bazılarının çocukları çok
iyi tanıyıp bilgi verirken, bazıları yeterli bilgi vere-
memiştir. Bakıcılara envanter uygulanırken dikkat
edilmesi ve çocuğu ne kadar iyi ve ne zamandan
beri tanıdığının sorulmasında yarar vardır.

Okul öncesi yaş grubunda sadece 9 çocuğun
gelişimsel gerilik nedeniyle zihinsel özür-
lü çocuk-
ların devam ettiği özel eğitim kurumlarında eğitim
görmesi şaşırtıcıdır. Üstelik bu çocuk grubu üst
SED ailelerinden gelmektedir. Bu yaş grubunda
devlete bağlı kuruluşlara devam eden hiçbir çocu-
ğa rastlanmamıştır. Gecikmenin farkında olmamak,
sorunu kabul etme güçlüğü ya da erken dönemde
gecikmenin ortaya konamaması gibi nedenler eği-
tim merkezlerine devamın düşük oranda olmasına
bağlanabilir. Oysa gecikmenin erken dönemde ta-
nınması ve önlemlerin alınması risk altındaki çocuk-
lar için öncelik taşımaktadır. Eğitim merkezlerine
bu yaş gruplarında bu denli düşük oranda başvuru
bu çocuklar için büyük bir kayıptır. Tüm bu veriler
Çocuk Gelişim Tarama Envanterinin bebek ve ço-
cukların gelişimlerini değerlendirmede yararlı bir
bilgi kaynağı olduğu ve sistemli araştırmalar yapıla-
rak uzunlamasına çalışmalara olanak sağlayabile-
ceğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- Özelli, L. (1978). A pilot study with the Bayley In-
fant Scales of Mental and Motor Develop-
ment: A Turkish sample. *Turkish Journal of
Pediatrics*, 20, 35-43.
- Savaşır, I., Sezgin, N. ve Erol, N. (1992). 0-6 yaş
çocukları için Gelişim Tarama Envanteri gelişt-
tirilmesi: Ön çalışmalar. *Türk Psikiyatri Der-
gisi*, (3) 2, 33-38.
- Sezgin, N., Erol, N. ve Savaşır, I. (1993). 0-6 yaş
çocukları için Gelişim Tarama Envanteri. *Türk
Psikiyatri Dergisi*, (4) 1, 9-17.
- Yalaz, K. ve Epir, S. (1982). *Denver Gelişimsel
Tarama Testi El Kitabı: Türk Çocuklarına
Uyarlanması ve Standardizasyonu*, Ankara
Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsü Vakfı.